Број 45. У Новом Саду, у среду 27. фебруара 1908. Година XLIII.

„Застава“ излази сваки дан двапут, а недељом свецем и данима иза недеље и свеца једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаље на један месец 2 кр. 70 пот. а на три месеца 8 круна.

Појединни јутарњи бројеви стају 2 потура.

ЗАСТАВА

(Јутарњи лист.)

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ.

За огласе плаћа се по 12 пот. од сваке врсте ситних слова.

Уредништво „Заставе“ је у кући г. Ј. Чавића Администрација „Заставе“ налази се у кући где је Милетићева штампарија у главној ул. бр. 23

Појединни јутарњи бројеви стају 2 потура.

ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ

ГОВОР
Јаше Мокшића

у седници угарског сабора 23 фебруара (7 марта) при расправи о промени пословника.

(По званичним стенографским белешкама).

Поштована кућо! Овај предлог о ревизији пословника, који је поднео мој поштовани посланички друг Емил Нађ на данашњи дан се преображава. Јуче смо ми говора поштованог посланичког друга Барна Буде чули да је ваљда потребна ревизија, јер је досадањи пословник био свето оруђе за сваку победу по данашњу већину, док је она још у мањини и у опозицији била, али то свето оруђе, оружје, неће тако лако да баце у руке Сушиловаца или неколико дисидената, који су клонули духом, неће да им га дају за оруђе, већ хоће да га промену, и ако је њиме слобода говора свакоме осигурана била.

Из говора посланика Барна Буде и ти смо чули, да је ђаво донео овамо Хрвата и да због њих мора сада да се мења пословник, јер ће они иначе спречити саборски рад. Ми међутим добро знамо, да не говоре одавна тако оне о хрватској браћи. Та тек у и четкој прошлог заседања и чело се овде говорити хрватски, на што је једном г. министар трговине приметио, да ова браћа Хрвати тако често говоре овде у сабору хрватски, да и он већ почиње да учи хрватски језик. (Смеј) Тако је једнак и тако једнодушан био тада одговор, да су потпуно схватали једно друго. Што су се касније приликом железничке прагматике ухватили у коштац, то је њихова приватна ствар, у то нећу да задирем. (Одобравање у средини). О томе су доста расправљали међу собом. Доста на томе, да не стоји што тврди мој поштовани посланички друг Барна Буда, да народу на пољу треба показати, да се мора променути пословник, јер су нас на то Хрвати приморали. То стоји тим мање, јер смо из говора г. министра унутарњих послова чули, да су већ пре мислили о томе, да би и ми промену пословника, али пошто се нису могли споразумети, ствар је остала по старом.

Не стоји према томе ни то, да се због дисидената, народносних заступника, или Хрвата треба мењати пословник, јер је факат, да је овај предлог један врло несретан предлог, који неће користити ни нама овде у сабору, већ ни по народ на пољу неће бити од користи. Тако по првој тачци морају сто педесет посланика потписати, ако хоће да поднесу претњу предлог, али и председник треба на то да пристане. Воља тих 150 посланика не вреди дакле ништа, ако и председник не пристане на њу. Та онда су тих 150 посланика узалуд овде, узалуд траће време, и ми жели би боље урадили да спакују своје пртљаг и иду кући своју. (Ларма. Председник звони). Видим то што, кад се тако постави ствар мањини и, или са 150 и тих сачних посланика? Не само да ће се сврачити тих 150 посланика и изгубити своје место, већ и народ, који их је овамо послао и који не може своју жељу да оствари овде у сабору пред лицем државе. (Тако је! у средини!).

Не заборавите, да се против народа може донети насиља и насилно закон донети, који га баца у окове, али сетимо се, да се народу све право не може одузети, јер му још увек преостаје једно право, којим не располаже ни закон, ни влада, ни краљ, ни цар, а то је право народне пресуде, на чијој основи може осудити сваког, може осудити и краљеве и цареве на смрт. (Ларма. Председник: Господина посланика упућујем због тог израза на ред. Нека се изволи држати строго ствари.) Мркшић: Наводим историју. (Председник: Немојте навађати сад историју, већ извоолите се строго ствари држати и о пословнику говорити.)

Мркшић: То је право народно, и народ осуђује све, што се против народне воље догађа. И ако мањина не дозволи да се спроведе ревизија пословника, и ако због тога дођемо дотле, да треба сабор распустити, како би се ово догодило тада? Народ ће поново бирати посланике. Или ако падне влада? Доћи ће друга. Али држава неће пропасти за то, што се мањина бори а нама је потребна промена досадашњег пословника, који смо држали светим оруђем исто тако, као што је било свето оруђе досадањим мањинама, према тадашњим већинама.

Хоћемо да одбранимо пословник у оној целини, као што је. Дозволите ми, да се тако изразим, да смо ми дужни бити управо захвални бити овој већини која је тада била мањина што је овај пословник одбранила, сачувала против тадање владе. А поврх свега тога дужни смо да се боримо, јер не бранимо тамо само наше право и слободу говора, већ право и слободу говора целога народа. (Истина је! Тако је!) Као што барон Бавфи, који је био нека да ваљда владе и располагао са већином а данас једини сачињава једну опозицијону странку те и он треба овај пословник, исто се тако може догодити, да ће те и ви, који сте данас у већини, после првих избора нами захвалити, што данас бранимо пословник. (Одобравање и тапшање у средини.) Могуће је, да ће народ, који на пољу суди, нама, данашњој мањини дати за право, и послати овамо такову већину, према којој ће те ви бити мањина и тада ће и вами требати овај пословник.

Ако дозволите, навешћу ово и један други пример. Кад сам био ђаче, учитељ ми је увек требао прут, да држи ред међу ђацима. Међутим је једном приметио да му се прут искривио, позвао је с тога ђака, који ће му донети сличан добар прут овоме, јер се овај стари већ искривио. И нађе се такав један ђак калибра Емила Нађа (смех) који је донео у школу добар, јак прут, али је он био први, који је с њиме батина добио. (Смех.)

За пример подсетићу на најскорашњију прошлост. Првих дана овог заседања, кога смо видели у председничкој столици? Старог чика Стевана Сапано-ша, чија се седа глава сјала тамо као вечерњача. (Смех.) Поверењем целе ове куће седео је у оној столици а после једне године где га видимо? У мањини, међу дисидентима и против њега се данас спрема овај прутни предлог.

Молим дакле поштовану кућу, да уради једном умесно и да овај предлог просто скине с дневног реда, ја на овај предлог не могу пристати ни на њега гласати. (Одобравање у средини.)

Д о п и с и.

У Рачи (на Сави) 25. фебруара. Наше је српско село Рача већ поплављено са водом, да нити ми имамо излаза, нити се нама може без лађе или чамца доћи. Ово је већ три године узастопце, да нас та срећа не мимоилази и сваке године односи јесењи усев, а пролетњи неда нам се сејати, јер више месеци лежи вода на нашем целом земљишту, и тако дочекујемо голи и сиромашни богату јесен, у највећој нужди, да се издржимо преко зиме. Да исхранимо себе и нашу стоку, продајемо нешто од марве и купујемо рану, да се до пролећа одржимо, рачунајући на боља времена, али на жалост ево дође време пролећа али одмах показа рђав знак јер нас је вода опколила са свију страна и задаје нам такав страх, да се више одржати нећемо моћи, већ без разлике сви ћемо морати напустити ову груду прадедовске земље, који су је нас ради краљу својом напајали за одржање својих праунучади. Али на жалост велику нашу ми ћемо морати оставити са болом у души, јер се више одржати овде не можемо, већ морамо заћи у бели свет, да се потуцамо од немила до недрага. — Неко ће да запита зар се томе селу не може помоћи и како је до сад то село могло постојати? Ево узрока томе. Пре три године Србија и Босна себе ограде са насипом и тако сад себе осигура да сад омање воде њој не могу никакве штете нанети, и тако сад сваки излив воде једино нама штету наноси, и тако свака јача киша прави своје изливе код нас, о томе код нас нико не води брига. Наше је село главни друм за Босну где пређе толико хиљада путника, па зато ипак нико се неће да заузме, да се изради друм оних 7 километара од Босута до Раче, а то би био у пола спас за наше село, јер би сад за време поплаве могла себи прибављати храну а и нашу марву могли би отерати у планине и наћи за исту храну, па ма је на пола дали за исхрану, а овако морамо гледати да нам од глади скапава, јер и сами себи не можемо помоћи.

О нашем селу најмање брига води и нико се не заузима да бар ово 7 километара друма добијемо. — Наш досадањи посланик Недељковић за толико година није ни једне р чи на сабору у наш интерес изрекао. Живили смо у нади и чекали нашу судбину лањске године кад рекоше, биће нови избори, и то још слободни, нико се није већма обрадовао од нас, јер смо сви мислили, кад буду избори слободни, бираћемо нама народног посланика, који ће наше народне интересе знати и заступати. И заиста дочекали смо тај срећан дан, кад нам се представи нашега среза заступник, др. Жарко Миладиновић, којем смо још код прошлог избора хтели дати наше народно поверење, али је био притисак. Овога одушевљења овом приликом што смо имали за дра Миладиновића, то је неизказано, али наше одушевљење за мало бијаше на жалост. Откуд треба да нас сунце греје отуд нас лед бије. Самосталци су све силе употребали код избора, само да сруше радикалне кандидате. Тако су чинили и код нас у нашем срезу, натурили нам неког Чучковића, задобише за се учитеље и већином општинске чиновнике, све Чивуте и Швабе, само да се освете браћи радикалима, не жалећи ни српског народа, што неће имати на сабору својих искрених посланика, који би одушевљено бранили свој српски народ. Ето Срби браћо, докле нас доведе самостална странка. — Продаде нас и издаде нас. Али господо око „Србобрана“ будите уверени, да ви нисте само српском народу наудили, већ и себи и вашој деци. Много је веће несреће издржао српски народ и остао жив, па ће и ово преживити али српски народ је своје поверење дао ономе, ко га заслужује и ако сте га обманивали и варали на све начине, али једаред се може паметан преварити али двапут никако. Ко дочека, видиће, а то ће најбоље видити српски народ, ко је вера а које невера.

Србин радикал.

Хрватска и Славонија.

Из Будимпеште јављају, да се бан Раух вратио из Будимпеште у Загреб. Између бана и владе дошло је до потпуног споразума у свима питањима. Бан Раух је добио потпуну пуномоћ да оствари свој програм који је донет споразумно са владом, а на који је и краљ у свему пристао. Добио је и гаранције, које су потребне да свој програм и остварио и тако је положај његов осигуран. Б на избори нису изненадили он е дошао у потпуно неуређеним приликама и народ је знао за исход избора, с тога ће влада дати бану Рауху толико времена, ко-

лично му буде требало да своју задаћу и свој посао оствари.

Из Загреба јављају, да ће посланици хрватско-српске коалиције сутра одржати конференцију. Утврдиће свој положај према бану и према угарској влади. У првој линији одредиће држање своје на угарском сабору. Доста је јака струја, да не шаљу делегате на угарски сабор, но многи озбиљнији политичари спомињу, да се не пође тим опасним путем.

Прослава Толстојеве осамдесето-годишњице

Као што смо јавили, септембра ове године прославиће се осамдесето-годишњица Толстојева рођења. За прославу се већ увелико чине припреме. У Петрограду се образовао један одбор за припремање прославе. У том су одбору између осталих универзитетски професор Ковољевски, вођа кадета Миљуков, вођа слободоумног свештенства, свећеник Григорије Петров. Тај одбор је ових дана у једној седници донео закључак, да се преко свих светских новина сазове међународна скупштина, која би изабрала посебан међународни одбор за руководњу Толстојевом прославом. Григорије Петров ће отићи на неко време к Толстоју на његово добро Јаснаја-Пољана, да преговара са Толстојем о оснивању новога хришћанског друштва у Петрограду. Како се чује, Толстој је већ пристао уз начела и циљ тога новога друштва, које ће се борити против тесногрудог свештенства у Русији. Како из Петрограда јављају, хоће Синод да укине своју одлуку од искључењу Толстоја из православне цркве, под погодбом, да се Толстој — одрекне својих начела! Кажу, да се Толстој од срца смејао, кад је чуо ово. Поводом ове прославе обраћају се Толстоју врло многи његови поштоваоци разним писмима. Писма долазе из свих крајева света, у огромној гомили, по читава кола сваког дана. У писмима га пријатељи поздрављају, други се опет обраћају разним питањима из живота. Занимљиво је, како се на Толстоја обраћају врло многи руски сељаци, питајући га преко писма, шта да раде у овим тешким политичким приликама, у којима се налази Русија. Толстој на свако писмо одговара.

„Американски" топ.

Један америчан лист донео је ову шалу: Неки Швајцарац по имену Баугерер понудио је влади једну машинску пушку, која може на сат по један милијон метака да испали, и то без барута без звука, не може се сувише загрејати. Трошкови да се испали милијон метака, износе педесет круна. Послуга може у резервоар усути два милијона куглла и онда машину оставити саму себи. Она ће пуцати док се не испразни. Баугерер жели да свој топ намести на један автомобил, који ће шездесет километера прелазити на сат. На тај би се начин могао онако опремљен топ на једном автомобилу послати у непријатељски табор, и он би тамо убио и сам најмање 200.000 људи. Тај Баугерер тражи за свој „изум" милијон форинти штерлинга (24 милијона круна). — Тај лист је заборавио додати, да би онда војска, која је послала своје аутомобиле у бој, могла мирно вратити им се кући и славити победу.

Ревностан ђак

Из Дунакесија јављају: Учитељ овдашње једне школе морао је послом отићи из школе. За време свога отсуства предао је надзор над децом једном од својих ученика, који је и иначе био разредни цензор. Деца међу тим слабо су се осврталa на опомене цензорове, већ су лармала. На то цензор изгуби стрпљење, те се поче свађати. С једним се дечком, који га не хтеде послушати и потуче, те га пером убоде у око, тако да је оном одмах истекло око. Дете је одмах пренесено у једну будимпештанску болницу. Поведена је истрага.

Жртва ракије

Читамо у „Нашем Колу": Ових дана је Милан Плавшић са сел. Шапоњи у друштву са Бранком и Влајком Стречевићем отишао ради свога посла у Чонопљу. Онако свезбли сврну у једну крчму и ту наруче одмах велику количину ракије и наравно опију се. Плавшић, који је више пио, него што би требало, враћајући се кући сам на путу изнемогавши сруши се у један јендек и ту заспи. Сутра дан нађу га мртва. Ето до чега доводи прекомерна употреба алкохолних пића.

Велике варалице.

Из Париза јављају: Полиција је ухапсила једну лоповску банду, која је више новчаних завода, у Њујорку, Хамбургу, Антверпену, и Ротердаму преварила за неколико милијона. Варалице су писма разних новчаних завода фотографски снимили и помоћу њих код других банака дизали новац.

Дубока старост

Сада у среду ујутру је умрла како пише „Наше Коло" честита старица Макрена Стојшић у дубокој старости својој. Покојница је живела близу 100 година. Покој души њеној!

Како да дођемо до ципела.

Један беспослен Пештанац измислио је један врло духовит начин, да се дође до ципела, а да се ништа не плати! Отиде у једну радњу и изабере себи пар најлепших ципела. Замоли да му их по једном шегрту пошљу у његов стан број тај и тај (где он међутим не станује). Шегрта дочека у капији и отме му ципеле. Само се овом приликом није добро провео. Неваљали шегра се дерао те, полицај ухвати оног домишљана.

Девојка пред комисијом за новачење.

У Дункирхену живи госпођа Лоја са својом кћерком Арсенијом. Девојка је врло лепа гаравуша, те се у њу заљуби један имућан момак. Љубав му нађе на одзив и зери се са лепом Арсенијом. После верења мати девојчина оде у матрикуларно звање, да извади крштено писмо и остале потребне списе за венчање, али сад на велико своје изненађење добија од матрикулаша, да она нема кћер, већ сина, Арсена и да је њен син добио позив на асентацију. Мати почне молити и доказивати, да је њено дете женско, но то све није помогло. Матрикулаш је морао пријавити ову ствар, да би се исправила матица, а госпођица Арсенија морала је изићи пред комисију за новачење.

Време

Према телеграфском извештају од 10. марта може се очекивати промењиво, топло јужно време, на много места киша.

ЛИСТАК.

Модерно робље.

Роман
из живота босанских Срба.

Написао
Бошко Петровић.

(Наставак.) (84)

18.

На честитањима по српским кућама Боривој се често сретао с једним господином, који му се код првог сретања приказао: Михавил Премужић, адвокатски кандидиста, родом из Хрватске. При том је показивао велику љубав и пријатељство према свима Србима, нарочито према омладини, и често је тражио прилике, да јој се прикључи. Сви млади Срби су га се клонили, и питаху: шта овај човјек управо хоће? и почеше га подозриво гледати. Више пута је овај господин покушавао да се упусти у разговор, но вазда је остало код тог покушаја одговорило му се неколико облигатних фраза и дебата се прекинула. Често је овај млади Хрват покушавао и са Боривојем, но Боривој ни мало не показиваше воље да се с овим упусти у дебату, не што се бојао; он се Хрвата није б јао, нити интрига и шпијунаже, већ га је зато избегавао што је све Хрвате презирао. Он према њима није осјећао никакве обезе послије оних искустава, које је он о њима до сада имао.

Зато је Михавил Премужић послије тих покушаја прекинуо даље експерименте оваке врсте, и чекао згодно мјесто и праву згоду. Чекао је ево већ година дана и није ју нашао. При повратку са посјете у село, свране Боривој на врело Босне, јединствен изум природе, где испод брда у едаред извире читава ријека, окружена свим лепотама брдскога краја. Уморен од пута сједне за један сто, гдје је било доста гостију, јер су сви столови били заузети, и таман се Боривој преда одмарању и слушању жубора безброј поточића овог извора, када тако удубљен у мисли виде пред собом лик Михавила Премужића. Овај поздрави Боривоја, а Боривој се ту тек растријезни од мисли и утиска са села.

Сједели су скоро један крај другог. Сви гости су за столом говорили само немачки. Није потрајало дуго, Михавил Премужић први одпочне говор. Боривој није имао ни овдје места ни разлога да се опире овоме разговору.

— Код нас у Загребу је много веселије и живље — рече Михавил Премужић. — Кад се састанете у оваком друштву то се све разговара и забавља као да је једно друштво. Овдје ми се ни мало не свиђа. Већ сам по другу годину овдје, дошао сам да видим шта значајно, и да научим а вјерујте ми, спремам се разочаран да оставим Босну.

(Наставиће се).

Брзојави „Застави"

Стигли 26 фебруара.

Избор посланика.

Митровица. Данас је био ужи избор посланика за сабор Хрватске и Славоније. Др. Миша Михајловић добио је 271 глас а др. Душан Поповић 337 гласова. Др. Миша Михајловић добио је све саме српске гласове, а др. Душан Поповић имао је само 71 српски глас, остало све Хрвати, Немци, Јевреји и т. д. Сви чиновници гласали су за др. Душана Поповића.

Мартинци. Противници победили уједурмама и новцем.

Илок. Борба је била врло жестока. Кандидат српске на одине радикалне странке Влада Савић остао у мањини према самосталцу Манојловићу са 24 гласа. Савић је имао свега 240 гласова, од тих 230 српски. Манојловић је имао 264 гласа, од тих 50 српских и то понајвише чиновника, калуђера и попова.

Хртковци. Многи бирачи радикалне странке уздржали се од гласања, јер је др. Ивић искључен из странке, те је др. Вукадиновић победио.

Накнадни избори.

Нови Сад, 26. фебруара.

Данас су били накнадни избори. „Победила је" самостална странка. Али не са Србима самосталним бирачима. Она је њих имала најмање. У матровачком срезу имао је др. Миша Михајловић три пута и преко три пута толико Срба бирача колико његов противник „самосталац", који је имао 120 чиновничких гласова, дакле преко трећине бирача. Имао је преко трећине Хрвата, а Срба најмање. У још мањој мери имали су самостални у Илоку Србе бираче. Победили су Хрвати и победили су чиновници помогнути Србима самосталцима. У мартинечком срезу било је ужасног притиска чиновничког, мађења и чапћења. У хртковачком срезу се одрекла радикална странка дра Ивића као свог кандидата и тиме га сама порушила.

Пештански листови пишу да је бан Раух казао: „Много се попуштало Србима у последње време". Види се да тако мисли. Кад хоће да стеже Српство и шири Хрватство, помаже српску самосталну странку. Но радикална странка прикупила је око себе и на овим накнадним изборима огромну већину Срба бирача и кад је реч о српском народу, не може се без радикалне странке.

Главни уредник: Јаша Томић.
Одговорни уредник: Константин Брадваровић.

ПАРНУ
ВРШАЋУ МАШИНУ
од 6 коњских снага, која сама иде и сламу ложе, Хафхер фабриката са целим потребним прибором у потпуно добром стању продаје из слободне руке.
I. 244 2—3 Милан Дамјанов
Вилово.

ПРОДАЈЕМ 100 КОМАДА

ОВАЦА
прве класе, са јагњицима. Ко има вољу купити, нека дође и види.
I 242 3—5 Мита Вугарски
у Раковцу п. п. Каменица.

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.